

Graecia barbar szót törni, dadogni tanul?
 És hogy Rómátok gyönyörű nővére, leánya
 Úrnőből rab lett, barbar igába hajolt?
 És ha nem indít már nem hat meg a régi dicsőség,
 Hogyha határodon áll ellened, az se riaszt?
 Gallia ha szűnyad vagy Ibéria nem csoda az még,
 Mert nem környezi ám még egyiket se veszély.
 Merjem-e hinni, hogy épen az angol jönne segélylyel,
 Ő, a kit elválaszt távol az oczeán is?
 Szívvel nem hajlék soha sem Germánia hozzám,
 Sőt inkább akadályt gördíte mindig elé,
 Titeket én velem úgy a közös vész, mint közös ellen
 Egybeköt és egyesít még a közös szeretet
 És hiszem is, mindent hogy Itália egymaga adhat,
 Hol nép annyi tanyáz és lehet annyi vezér.
 Ott van a versengő Genuának népe, hatalma.
 Szerte a tusc földön sok szabad állam is ott,
 Ott, a ki Rómával mérközni birna, Velencze,
 Honnan a tengereken száll a liburni naszád,
 És a nagy Alfonz ősi királyi családja is ott van,
 Melynek uralma alatt áll ma a régi Tarent
 S ott van atyánk Pius is, a kinek legfőbb a hatalma,
 Mert hisz Róma s a föld főpapi botja alatt;
 Ott a ki békésen kormányoz, Ferrara, téged,
 Ott ki vezet téged, Mantua, harcziasan.
 Vannak még sokan, a kik erényben, erőbe kiválók,
 Ámde a legdicsőbb még is a Sforza neve:
 Van Latiumnak kincse tömérdek; tán az egész föld
 Minden népe se bír, mint ez egy, annyi vagyont.
 Törjünk hát a futó ellenre együttes erővel,
 Szép koszorút ad a föld, szép koronát ad az ég.
 Mert az örök üdvösség vár az egekbe jutalmúl
 S ránk pazarolja a föld számtalanúl javait,
 Ám ha ti hoztok akár nagy, akármi csekély segedelmet,
 Nem hagyom el sohasem drága hazám' s a hitem.

HEGEDŰS ISTVÁN.

VÁRADI SZABÓ GYÖRGY KÉT VERSE.

(1699—1703.)

A székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium Kis-könyvtárában van egy
 kézirat orvosi recept-könyv, melyet az előszó és több lapszéli jegyzet
 szerint Várad alias Becskereki Szabó György írt Barczonban (Udvar-
 hely m.) 1698—1703 között. A kézirat 252 levél terjedelmű, s a mint
 az előszóban mondja az író megtalálhatjuk benne »valamennyi nyavalya
 szokott az egész emberben az bűnért esni: akár külső, akár belső . . .
 mert hogy megérts mind medicusi, mind borbélyi mesterséget megtalálász«.

Találhatni azonban benne egy kis történelmi töredéket és két szép verset is, szintén Szabó György jó öreges bötüivel írva Ő, mint több nyilatkozatából kitűnik orvos volt, s nagy munkája mellett talált időt a történelmével és költészettel való foglalkozásra is.

Munkáját Radvánszky Béla báró úr nemsokára több orvosságos könyvvel együtt ki fogja adni s akkor talán mint orvos bővebb méltatást nyer, most pedig nézzük azokat az apróságokat, melyek é folyóirat olvasóit fogják érdekelni.

Mindjárt a hatodik levélen van egy kis töredék Jeruzsalem pusztulásáról Josephus Flavius alapján. E levél az első levélre van ragasztva s nem állapíthatni meg, hogy később mint üresen hagyott helyet töltötte-e ezzel be, vagy pedig egy másik kéziratból vette ki, takarékoságból, hogy egy magában álló levélnek a bekötésnél párja legyen?

A rövid történelmi a következőképen hangzik:

»Sido igaz historikusból való Jeruzsalem rettenetes veszedelméről való notatio egy néhány nevezetes dolgokról.

Minek utána Titus az sok ostrom után az Jeruzsalemét megrontotta volna az többi között az népet megszámlálták. Bizonyal mondja, hogy Husvét napjára gyűlt volt Jeruzsalembe 20 száz és 100 ezerről 14 ezere ott veszett dőghalál és fegyver miatt, 12 ezer foglyá esett, 8 száz ezer nyolczvan 3 ezer volt és ezel (*így*) a ki megholt. Ennyi ezer ember halálra ment ott. Ezekenkül koporsókban az kik rejtettek volt mind feltalálták. 2 ezert találtak, az kik sok aranyat elnyeltek, az kik aranyat elnyeltek, az belleket felhasználták az aranyért.

Az csudák, melyek vették elől az romlást lásod:

8. napján Szt György havának oltár előtt nagy fenyeség lött, az templ(o)mot befokta; ismét husvét napján az ökor, az kit aldozni¹ baránt ellet. Ismét az egen nagy czata lött, hogy vér hullot az várra. Ismét egy parat(?) szidó 1 eztendeig csak jajjt kiáltott, 1 eztendeig nem ött, nem is ivott, ez is nagy czuda volt. Maga megfogták, sokszor megkinozták, még nem szüene meg, a vár szaláskor az égből egy kő ütötte agyon úgy holt meg szegény jámbor.»

A hatodik levél után a tartalomjegyzék következik, s így egész bizonyosnak látszik, hogy e 6 levelet később toldotta be, a mi csak erősíti azt a feltevést, hogy a közölt töredéket egy más kéziratból vette ki az író.

Szabó György tanult ember volt, tudja a növényeknek úgy latin, mint magyar nevét s czitálgat latin és görög írókból, így különösen Theophrastosból. Nagyra is van tudományával, dicsérgeti kipróbált szereit, de hálat is ad Istennek, hogy sok ezer ember között őt úgy megáldotta. Hálaadó imája 1^{1/2} lap terjedelmű, prózával kezdődik; de csakhamar erőteljes verssé alakul.

»Hogy isten engemet megáldott enyi lelki és testi tudományal, por és hamu lévén, kit sok ezerek nem adta, engem így megáldot mások felett, azért méltó, hogy őtet diczirjem, hirdessem az ő irgalmasságát,

¹ Egy szó az író tollában maradt.

igasságát, bölçzesegét, nagy hatalmát, hogy az tudatlant tanítja, a kábát bölczé teszi, az erőtlent megerősíti, az beteget felvési kórbeteg ágyából, de az kevélyeket megrongya

1. Száma nincsen uram, irgalmasságodnak
Vége hossza nincsen kegyelmességednek
Ezért magasztalak felette mindennek
Mert hiszen én lelkem te ígéretednek.
2. Kijáltásom, uram, tőled el nem veted
Az én nyavalyámat csak te magad ~~éred~~
Atyai voltodat rajtam megtőkeled
Irgalmasságodat mikor megjelented
3. Az pokol torkából te kiszabadítál
Hogy az én lelkemben mikor megnyugottál
Te ígéretedben mikor megbiztattál
Ottan én szivemben bizodalmat adál.
4. Én éjél és nappal hálát adok neked
Diczérétet mondok öröké te-neked
Mind ez világ előtt vallást teszek neked
Irgalmasságodért, mert te azt érdemled
5. Kész mindenha lelkem nekeked *(így)* énekelni
Mind ez világ előtt rólad vallást tenni
Sok jó tételedről neked hálát adni
Örökön-öröke teged kel diczirni

1699-ben Váradi Szabó György.

Míg e vers önérzetéből fakadó hálás vallásos érzetével ismertet meg, egy másik hazafiui érzületét tárja fel. Ebben azonban idegen nyomon halad, sőt több versszakot szolgálilag ki ír, bár ha egyik lapszél jegyzetében naiv önérzettel írja: »Én Váradi Szabó György munkája vagyok mindvégig.« Azonban verse mégis érdekes és értékes, mert a protestansok üldöztetéséről¹ írt verset alakítja át a haza keserves állapotjáról kesergő költeménynyé, úgy hogy az önálló versszakok becsütetére válnak s az átvett strófák rendjének megváltoztatása költői érzéke és tapintata mellett tanuskodik.

A versben előforduló javítások első tekintetre szórakozott másolóra mutatnak, de forrásával összehasonlítva a kéziratnak fogalmazat jellege tagadhatatlan. A jegyzetekben feltüntetendő áthúzások pedig a mellett bizonyítanak, hogy írás közben küzdött azzal, hogy mit és mily sorrendben vegyen át.

Az érdekes, szép vers szövege:

¹ 1674 évből származik. Közölte Thaly: Adalékok a Thököly- és Rákóczy-kor irodalomtörténetéhez. I. 58.

Nota: Mikor Sónakerib.

1. O magyar nemzetség beg kemény a szived
Imé vér az isten, balgatag nem érzed,
Pirongat vér az úr, mégis nem szeg(e)led
Félek, hogy ne jűjön végső veszedelmed ¹
2. Czenevész gyermekhez vagy bizony hasonló
Hány port az fejedre, légy gyázba boruló;
Ninczen édes anyád, sirnod igen méltó,
Nem illik nevetned, mert vagy jajra méltó.
3. Czudánál czudább ez magyar, hogy mésem félz
Te ellenségeddel hogy mégis tunyán vész
Kőszikla az szived, mégis így hogy nem bris ²
Jajra hi az isten, magyar, hogy sem félsz.
4. Nem illik tehozzád magyar az ³ musika
Enged más népnek azt, mi nem tiéd az ma
Ládd-e mely sok Josef fekszik mostan halva,
Sebben vagyon pedig jaj az maradéka.
5. O te fejűnk felett forgó magas egek,
Beg ártalmas idők az melyek szűlettek;
No földön lakozó minden nemzetségek,
Rajtunk czudálni nosza sijesetek. ⁴
6. O vajha valaki tenger árjaivává, (*így*)
Fejemet tehetné vizek forrásaivá,
Vajha most lehetnék siroknak társivá
Lennék előttetek bánatnak fiává. ⁵
7. O ki helyhesztetne engem az pusztában
Az uton járóknak kedves szalásában
Mert im elepedet szivem bánattyában
Hogy az *magyart* látom ily szomorú gyázban. ⁶
8. Nosza kiki velem induljon sirásra
Ugyanis ki készül akkor vigasságra
A seregek ura mikor hi bánatra
Minden fejet juttat gyászos koporsóra. ⁷

¹ Utána 1703. évszám, míg lapszélen 1702.

² Talán *bírsz* helyett.

³ Utána más sorban *O vajha most* áthűzva.

⁴ L. Thaly Adalékainak I. 58. lapján a 3. versszakot, melyből ez nagyobb változtatással van átvéve.

⁵ U. o. 1. versszak. Egy pár betű különbség van, ennek versmértéke jobb.

⁶ U. o. 2. versszak. Az utolsó sorban a tárgy szerint *Siont* helyett itt *magyart* van.

⁷ U. o. 4. versszak. Az utolsó szó ulán áthűzva: *Nohát* (a 10. versszak kezdőszava),

9. Jaj mert homályban jár az magyarok ege
Szomoru sorsának öregbül fel(e)ge
Ő ellenséginek nőtön nő serege
Valyon a sok jajnak mikor leszen vége?¹
10. Nohát Úr Jezusnak bánatos serege,
Kit majd megemmet az öldöklő mérge
Vesd fel szemeidet az magas egekre
Könyörögj és tér meg, hogy szányon meg végre,²
11. Ez nagy özzön vízben sokáig ne hadgyon,
Sőt abból mint noét hamar kiragadgyon:
Atyai oltalma mellettünk maradgyon
Végre or(szá)gában nyugodalmat adgyon.³

Közli: R. KISS ISTVÁN.

SZÉCHENYI ÉS KOSSUTH KÉT KIADATLAN LEVELE.

Gr. Széchenyi István levele, melynek eredetije Bihar vármegye levéltárában, egykoru másolata pedig a Biharmegyei s Nagyvárad Tört. és Rég. Muzeumban elhelyezett Ugray levéltárban található — ha aláírás nélkül találjuk vala is, már pusztán azon heves faj- és munkaszeretet, okos és rendületlen haladási vágy, önzetlen és tiszta hazafias szellemnél fogva, mely sorain végig vonul, s minden egyes szavából kisugárzik, okvetlenül a »legnagyobb magyar«: Széchenyi kezének tulajdonítottuk volna. Biharvármegye karai és rendeihez volt intézve, melyben Széchenyi által a Tisza szabályozása ügyében Tisza-Dobon tartandó tanácskozásra meghivatnak. E felhívásnak Bihar természetesen engedett; s a maga kebeléből Sántha György másodalispán vezetése mellett tizenöt tagu bizottságot küldött ki.

A Biharmegyei és Nagyvárad Tört. és Rég. Muzeum levéltárában Kossuth Lajosnak egy eredeti levele található, melyet 1847 decz. 1-én Komlóssy Antalhoz intézett, ki akkor biharmegyei birtokos nemes, nagyvárad lakos, és a nemzeti haladásnak Biharban — Csengery Antal és Beöthy Ödön mellett — oszlopos szószólója és előharcosa vala.

1.

Tekintetes Karok és Rendek, Mélyen tisztelt Hazafiak!

Ő Felseége legkegyelmesebb Fejedelmünk személyemmel parancsolván, az ujonnan felállított országos bizottság elnökéül méltóztatott kinevezni.

¹ U. o. 6. versszak:

Jaj, mert homályban jár ecclesia ege
Az Antikrisztusnak nőtön-nő serege
Valljon a sok jajnak mikor leszen vége?!

Itt egy sor kimaradt, de pótolható e versszak 2. sorával.

² U. o. 45. versszak. Különbség: öldöklő helyett üldözet és az utolsó sor helyett: Könyörögj, hogy az Úr szánjon meg már végre.

³ U. o. 46. versszak.